

Oleg Yaremenko, Doctor of Economics, Professor
Head of the Institutional Economy Sector
State Institution "Institute for Economics and Forecasting
of the National Academy of Sciences of Ukraine"
Kyiv, Ukraine

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-356-9-6>

MARKET AND INSTITUTIONAL FACTORS OF LOCALIZATION OF GLOBAL ECONOMIC DEVELOPMENT

РИНКОВІ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ ЧИННИКИ ЛОКАЛІЗАЦІЇ ГЛОБАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

До базових ринково-фінансових чинників глобалізації/локалізації виробництва та торгівлі відносяться: (1) операційний важіль, який стимулює суб'єктів різного рівню до максимального збільшення обсягів реалізації (це особливо важливо для високотехнологічного виробництва високим рівнем постійних витрат), тим самим збільшуючи доходи, та (2) чинник логістичних ризиків, який примушує створювати додаткові резерви, що знижує доходи. Точка, в якій додатковий дохід від глобального поширення масштабів діяльності, зрівнюється з додатковими витратами хеджування, є точкою рівноважного рівня глобалізації операцій для будь-якого суб'єкта.

Інерція глобального поглиблення та поширення спеціалізації і кооперації без адекватного врахування логістичних (трансакційних) ризиків призвела світову економіку у простір загальної нерівноваги, що компенсується стрімким зростанням глобального боргу. У 2021 р. глобальний ВВП склав 96,1 трлн. доларів США.; приріст глобального ВВП у 2021 році МВФ оцінив у 6%, що склало 5,4 трлн. дол. В той же час, за даними Всесвітнього економічного форуму глобальний борг у 2020 році склав 226 трлн. дол., а у 2021 році він сягнув вже рівня у 303 трлн. дол. Тобто приріст глобального боргу у 2021 році склав 77 трлн. дол., або 61%. Таким чином, чистий «приріст» ВВП склав $5,4 - 77 = -71,6$ трильйони доларів США, або -79%¹. Кожен долар

¹ Розрахунки автора. Джерела: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2022/04/19/world-economic-outlook-april-2022>; https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locale=ru&locations=RU&name_desc=false; https://www.weforum.org.translate.google/agenda/2022/05/what-is-global-debt-why-high/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=ru&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=cc

зростання «переглобалізованого» світового ВВП потребував 14 доларів зростання боргу. Але просте скорочення глобального ринкового простору призводитиме (відповідно до механізму операційного важелю) до глибокої загальної депресії через масові збитки у глобальному масштабі.

Характеризуючи ціннісно-інституційні чинники глобалізації/локалізації слід відмітити, що вони уявляють собою одну з складових глобального національного багатства. Саме цінності та інститути, що склалися історично, забезпечують суб'єктність соціуму як здатність до узгодженої поведінки його учасників у разі суттєвих змін внутрішнього та зовнішнього середовища. Інститути як багатство нації не є мертвою основою економічного життя та розвитку, вони мають власне життя, їм притаманні стадії зародження, розвитку та занепаду. Руїнація старих інституційних форм організації господарчої діяльності вивільняє соціальний простір для нових комбінацій ресурсів і методів організації виробництва та обміну, завдяки чому відбувається економічне зростання та технологічний розвиток.

Ціннісно-інституційні чинники глобалізації/локалізації прив'язані до етнічної координати глобального соціуму. Етнічна структурованість соціуму знижує невизначеність глобального поширення світової економіки через обмеження прийнятних альтернатив та довготривалу стійкість критеріїв та мотивів поведінки етно-суб'єктів (етноси, суб-етноси та супер-етноси) у всесвітньому вимірі.

Глобальна економіка народжувалася як пристосована до саме таких етнічно детермінованих структур, що супроводжувалося в той же час додатковою невизначеністю через розбіжність власних життєвих циклів окремих етно-суб'єктів. На висхідних фазах життєвого циклу етносу посилюється роль групи критеріїв «свій-чужий» на шкоду групи критеріїв «добро-зло». На стадії життєвого циклу соціуму, що відповідає зняттю етнічності (гегелівське поняття «Aufhebung»), етнос схильний до визнання провідної ролі критеріїв «добро-зло». Для останніх десятиліть 20 століття характерним було відносне затухання критеріїв «свій-чужий», що сприяло швидкій глобалізації світової економіки. Але вже у 20 роки 21 століття розбіжність життєвих циклів окремих етно-суб'єктів породила сильну ціннісну невизначеність та актуалізацію координати «свій-чужий», що сприяло відчутному падінню довіри у глобальному ринковому просторі.

Однією з підстав таких суперечливих процесів у глобалізованому світі є необхідність відтворення соціальних ідентичностей як

притаманного суспільству механізму обмеження ентропійних процесів². Якщо ідентичності не відтворюються, а руйнуються, соціальна ентропія зростає. Завдання знайти баланс між відтворенням соціально-економічних ідентичностей та глобальним розвитком може бути вирішено на інших шляхах, коли критерій подальшого збалансованого розвитку досягається завдяки локалізації ресурсів та інститутів у ціннісно однорідних локусах. У цьому разі інтегруючий потенціал ціннісно-інституційних механізмів глобальної системи та її локальних утворень відповідатиме потужності джерел невизначеності та ризиків.

По-перш за все, це досягається за рахунок оптимального перебору локальних альтернатив розвитку, по-друге – завдяки інституту «права голосу» основних носіїв ідентичності у виборі варіантів. Хоча правило «один суб'єкт – один голос» тут діє далеко не завжди, але спроби штучно обмежити фундаментальну альтернативність глобального розвитку, яка найбільш близько стикається з соціально-економічною невизначеністю, дуже швидко заводять траєкторію цивілізаційного руху у глухий кут втрати соціальних сенсів та жорстких конфліктів. Смарт-локальність виглядає як природно-історичний спосіб існування різноманітних ціннісно-інституційних систем розподілу та використання ресурсів і технологій за умови збереження та поглиблення глобального обміну.

Інституційними інструментами розумної локалізації глобального розвитку можуть стати: відновлення та концептуальне переформування принципів національного суверенітету у відповідності до нових реалій глобальної взаємозалежності, інформаційних технологій та посилення суспільного запиту на соціальні функції держави; інституційне забезпечення належної ємності внутрішнього ринку, що підпорядковується завданням підтримання національного суверенітету та внутрішньої соціальної стабільності; оптимально незалежна грошово-кредитна політика, що підпорядковується завданням забезпечення належного захисту національного виробництва та внутрішнього ринку; контроль боргового навантаження на національну економіку як спосіб зниження негативної зовнішньої залежності; модернізація принципів ВТО з урахуванням нових можливостей та нових ризиків, що обумовлені локалізацією глобальних процесів.

Глобалізація, навіть за недосконалих умов та механізмів, уже сьогодні призвела до відчутного зниження таких вад сучасної цивілізації як дитяча смертність, голод, схильність до тоталітарних

² Leila Hedayatifar, Rachel A. Rigg, Yaneer Bar-Yam and Alfredo J. Morales. US social fragmentation at multiple scales. JOURNAL THE ROYAL INTERFACE. October 2019. Volume 16. Issue 159.

практик в країнах, що розвиваються. Однак за все приходится сплачувати. Одним з найбільш небажаних наслідків глобалізації є надмірна складність системи взаємозалежностей та монополізація її технологічних переваг та досягнень. Проявом такої монополізації є модель так званого «керованого хаосу», яка спрямована на експорт ризиків та невизначеності у менш розвинені країни. Така модель не може бути довгостроково ефективною, тому що провокує зростання загальної невизначеності глобального розвитку через посилення конфліктності. Глобальна система об'єктивно «зацікавлена» у інституційному розподілі вигід та ризиків глобалізації, що є природним способом зниження невизначеності. Система з локально розподіленими ризиками є більш стійкою, хоча й темпи глобалізації у цьому разі можуть бути не такими високими.

Список використаних джерел:

1. <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2022/04/19/world-economic-outlook-april-2022>
2. https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locale=ru&locations=RU&name_desc=false
3. https://www-weforum-org.translate.google.com/agenda/2022/05/what-is-global-debt-why-high/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=ru&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=sc
4. Leila Hedayatifar, Rachel A. Rigg, Yaneer Bar-Yam and Alfredo J. Morales. US social fragmentation at multiple scales. *Jornal the royal interface*. October 2019. Volume 16. Issue 159.